

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

СИЛАБУС

Міжкультурна комунікація

Ступінь вищої освіти:	другий (магістерський)
Галузь знань:	03 Гуманітарні науки
Спеціальність:	034 Культурологія
Освітньо-професійна програма:	Культурологія
Освітня кваліфікація:	Магістр культурології
Професійна кваліфікація:	Фахівець з проєктної та організаційної діяльності у сфері культури і мистецтва, викладач закладу вищої освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол
засідання кафедри культурології
№ 1 від «3» вересня 2020 р.

ЛУЦЬК – 2020

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна / заочна форма навчання	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки Спеціальність: 034 Культурологія Освітня програма: Культурологія Освітній рівень: Магістр	Обов’язкова
Кількість годин / кредитів 120/4		Рік навчання – 2-й
		Семестр – 3-й
		Лекції – 20 год.
ІНДЗ: €		Практичні (семінарські) – 16 год.
		Самостійна робота – 76 год.
		Консультації – 8 год.
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові: **Бондарук Сергій Олексійович**

Науковий ступінь: **кандидат філософських наук**

Вчене звання: **доцент**

Посада: **доцент кафедри культурології**

Контактна інформація: моб. тел. 0501011453, 068 8997343,

ел. адреса: sbondaruk1@gmail.com

Дні занять: лютий-червень 2021

З розкладом можна ознайомитись на офіційному сайті ЧНУ ім.Лесі Українки, зокрема за посиланням

<https://vnu.edu.ua/uk/faculties-and-institutions/fakultet-kulturi-i-mistectv>

III. Опис дисципліни

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни “Міжкультурна комунікація” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності “Культурологія”. Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасні теорії міжкультурної комунікації, яка лежить в основі становлення сучасного культурно багатоманітного світу, а також доктрина мультикультуралізму, як спосіб теоретичного осмислення культурного розмаїття. В запропонованому курсі культура і комунікація розглядаються у нерозривній єдності і неперервній взаємодії, взаємно обумовлюючи одна одну. Міжкультурна комунікація висвітлюється в контексті сучасних глобалізаційних та інформаційних процесів у світі. Перший змістовний модуль курсу присвячений розгляду основних положень комунікативної теорії та проблем міжкультурної комунікації. В другому змістовному модулі висвітлюються питання міжкультурної комунікації як взаємодії в контексті сучасних інтеграційних процесів, а також через призму концепцій мультикультуралізму та транскордонної культурної співпраці.

2. Пререквізити

Вивчення курсу передбачає використання знань, набутих із таких навчальних дисциплін бакалаврського рівня, як «Комунікативна культура», «Комунікативні технології в сфері культури», «Сучасна зарубіжна культурологія», «Медіакультура», «Аналітика культури» тощо.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни “Міжкультурна комунікація” є надання студентам базових знань з теорії комунікації та опанування ними сучасних тенденцій у культурологічній царині, пов’язаних з концепціями міжкультурної комунікації, мультикультуралізму та культурного розмаїття та транскордонної культурної співпраці. Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Міжкультурна комунікація” є виявлення закономірностей багатовекторного розвитку сучасної духовної культури та місця і ролі міжкультурної комунікації та взаємодії в цьому процесі; вироблення у студентів навичок аналізу сучасного культурного багатоманіття та пошуку шляхів компромісу в міжкультурних конфліктних ситуаціях; мотивація до залучення у процеси транскордонної культурної співпраці; виховання мультикультурної толерантності.

4. Результати навчання (компетентності).

Впродовж вивчення навчальної дисципліни у студентів формуються наступні професійні **загальні компетенції (ЗК)**.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення..

ЗК 5. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Фахові компетенції (ФК)

ФК 1. Усвідомлення взаємозв’язку культурних текстів та контекстів.

ФК 3. Здатність виявляти культурні потреби суспільства та його окремих груп та визначати шляхи їх задоволення, забезпечувати культурні права і свободи людини.

ФК 4. Усвідомлення соціальної та етичної місії культуролога, а також можливостей та особливостей практичного використання культурологічного знання.

ФК 7. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати й моделювати культурний розвиток різних культурних регіонів.

ФК 9. Здатність до розв’язання актуальних проблем культури з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації та ширшого контексту відповідних проблем.

ФК14. Здатність професійно визначати стратегічні напрямки та пріоритети культурної політики Волині, Луцька, їхні креативні та проектні ресурси з урахуванням регіональної специфіки та перспектив культурного розвитку та соціальної ефективності.

А також досягаються визначені Освітньою програмою **програмні результати навчання (ПРН)**:

ПРН 3. Аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки.

ПРН 7. Оцінювати історичні здобутки та новітні досягнення культурології.

У контексті формування вищезазначених професійних компетентностей, студенти будуть обізнані у таких питаннях:

- Знати: особливості сучасного етапу розвитку інформаційного суспільства та ролі в ньому масових комунікацій;
- основні засади сучасного плюралістичного погляду на розвиток культури.
- Розуміти: зміст і закономірності формування культурної багатоманітності;
- зміст плюралістичного погляду на розвиток релігії та культури;
- причини виникнення та шляхи подолання міжетнічних / міжкультурних конфліктів у сучасних умовах.
- Вміти: аналізувати сучасну багатоетнічну картину в регіоні, Україні та в світі;
- визначати проблемні ситуації у міжетнічних / міжкультурних стосунках та з'ясовувати можливі шляхи їх уникнення та подолання;
- давати оцінку сучасним тенденціям у міжкультурних стосунках з позицій світоглядного плюралізму, толерантності;
- застосовувати набуті знання у практичній роботі в умовах транскордонної культурної співпраці а у реалізації відповідних проєктів.

5. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Кількість годин					
		у тому числі					
		Лекц.	Практ. (Семін).	Лаб.	Конс	Сам. роб.	*Форма контролю / Бали
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Основні положення теорій міжкультурної комунікації							
Тема 1. Комунікація в культурі: основні моделі	13	2	2		1	8	РМГ/4
Тема 2. Міжкультурна комунікація: поняття, структура, форми.	23	4	4		1	14	РМГ/8
Тема 3. Основні теорії міжкультурної комунікації	24	4	2		2	16	РМГ/4
Модульна контрольна робота							МКР/30
Разом за змістовим модулем 1	60	10	8		4	38	46
Змістовий модуль 2. Культурне розмаїття в контексті комунікативної парадигми							
Тема 4. Культурне розмаїття та проблеми міжкультурного порозуміння	23	4	2		1	16	ДС /4
Тема 5. Мультикультуралізм, толерантність і міжкультурний діалог.	13	2	2		1	8	ДС/4
Тема 6. Міжкультурна комунікація в контексті транскордонної культурної співпраці.	24	4	4		2	14	РМГ /8
Модульна контрольна робота							МКР/30
Разом за змістовим модулем 2	60	10	8		4	38	46
Індивідуальне завдання							ІНДЗ/8
Усього годин	120	20	16		8	76	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ІНДЗ – індивідуальне завдання, РМГ – робота в малих групах, МКР– модульна контрольна робота, Р – реферат, або ж аналітичне есе.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота студентів з курсу «Міжкультурна комунікація» включає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до виступів на семінарах, а також вивчення тем або питань, що не розглядаються в курсі лекцій, конспектування основних теоретичних джерел з кожного змістовного модуля. Нижче наводиться орієнтовна тематика завдань для самостійної роботи студентів.

6.1. ПИТАННЯ ТА ПОНЯТТЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Визначіть сучасне розуміння культури як сукупного способу буття людства.
2. Проаналізуйте основні складові елементи комунікації.
3. Проаналізуйте основні фази та способи вирішення культурних конфліктів.
4. Дайте визначення та загальну характеристику міжкультурної комунікації.
5. Міжкультурна комунікація як спосіб суб'єкт-суб'єктного спілкування.
6. Проаналізуйте основні форми міжкультурної комунікації.
7. Комунікативна модель Шеннона-Якобсона.
8. Філософська модель комунікації.
9. Кібернетична модель комунікації.
10. Теорія міжкультурної комунікації Е.Холла.
11. Теорія мовленнєвої акомодатії Г.Гайліса.
12. Теорія «обличчя» С.Тінг-Тумі.
13. Теорія мовних кодів Дж.Філіпсена.
14. Культурний шок: його позитивні та негативні наслідки.
15. Толерантність як спосіб реалізації діалогу культур. Межі толерантності.
16. Дайте визначення поняття аккультурації та проаналізуйте її основні стратегії.
17. Розкрийте зміст та співвідношення категорій "асиміляція", "культурна інтеграція", "аккультурація", "амальгамування".
18. Розкрийте зміст та охарактеризуйте доктрину "плавильного тигля".
19. Розкрийте зміст та охарактеризуйте доктрину "салатної миски".
20. Розкрийте зміст та охарактеризуйте доктрину "мозаїки".
21. Роль міжкультурної комунікації у формуванні сучасного інформаційного суспільства.
22. Розкрийте зміст та охарактеризуйте доктрину "мультикультуралізму".
23. Проаналізуйте зміст та співвідношення понять "меншина" та "міноритарна група".
24. Що таке "культурний імперіалізм"?
25. Дайте оцінку значення двомовності та багатомовності для розвитку мультикультурного суспільства.
26. Проаналізуйте особливості та співвідношення дескриптивного та нормативного визначення мультикультуралізму.
27. В чому, на Вашу думку, полягає необхідність комунікативної та мультикультурної переорієнтації сучасної освіти?
28. Дайте філософсько-культурологічну характеристику конституційно-правових гарантій етнокультурної, конфесійної та гендерної рівності громадян України.
29. Проблеми транскордонної співпраці на Європейському континенті.
30. Міжнародне культурне співробітництво в контексті транскордонної співпраці
31. Основні етапи розвитку стратегії транскордонної співпраці Волинської області та суміжних прикордонних територій Польщі та Білорусі.
32. Культурні осередки Волині в контексті транскордонної співпраці та єврорегіональної взаємодії.

33. Проаналізуйте особливості новочасного трактування проблем толерантності та культурного визнання за творами Дж. Локка ("Два трактати про врядування").
34. Дайте характеристику класичного розуміння ролі національного чинника в історії культури за працею Й.Гердера "Ідеї до філософії історії людства"
35. Прокоментуйте особливості діалогічного розуміння культури за працею М.Бубера "Я і Ти".
36. Здійсніть порівняльний аналіз ідей цілісності культурного буття у вченні Е.Фромма та в екзистенціалізмі М.Бубера.
37. Прокоментуйте співвідношення понять "націоналізм" та "культурна ідентичність" за працею Е.Сміта "Національна ідентичність".
38. Проаналізуйте зв'язок категорій "ідентичність", "автентичність" та "визнання" за працею Ч.Тейлора "Етика автентичності".
39. Проаналізуйте концепцію толерантності / терпимості М.Уолцера та обґрунтуйте можливість існування меж толерантності.
40. Дайте характеристику ліберального розуміння мультикультуралізму в працях В.Кимліки.
41. Розкрийте особливості постмодерного розуміння понять "ідентичність" та "іншість" на прикладі твору Ю.Кристевої "Самі собі чужі".
42. Охарактеризуйте особливості сучасного розуміння мультикультуралізму та мультикультурної освіти в європейському вимірі (за творами А.Перотті та Д. де Ружмона)

6.2.Аналіз основних понять:

Образ культури в світі. Культурний космос. соціокультурне відчуження. Інформаційне суспільство, спілкування, моделі комунікації, глобалізація, культурний шок, ідентичність, стратегії аккультурації, асиміляція, діалог культур, мультикультуралізм, соціокультурний та світоглядний плюралізм, толерантність. Національне і глобальне в культурі. Загальнолюдські культурні цінності. Поняття і сутність національної культури, свідомості, характеру, національна свідомість, національна самосвідомість, національний характер, національна культура, вселюдськість культури, класове і загальнолюдське в культурі, аккультурація, абсорбція, міжкультурна комунікація, ізолят, культурний шок, "життєвий світ", груповий(корпоративний) інтерес, полікультурне виховання, глобальна освіта, відкрите суспільство, "внутрішня" і "зовнішня" відкритість, Більшість, меншина, домінантна культура, міноритарна група. Культурний імперіалізм (Е.Саїд). Нація як нарація (Х.Бхабха). Транскордонна співпраця. Єврорегіони.

6.3. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Програмою курсу передбачається обов'язкове індивідуальне науково-дослідне завдання, яке виконується на основі засвоєння певного змістовного модулю або змісту навчального курсу в цілому. Основна мета такого завдання полягає у систематизації, закріпленні, поглибленні теоретичних знань із курсу та застосування їх при вирішенні конкретних дослідницьких задач. Автор має продемонструвати рівень своєї фахової кваліфікації, ерудиції, а також володіння методикою та методологією культурологічного дослідження. Виконання завдання покликані сприяти підвищенню рівня інтелектуальної та дослідницької культури, більш глибокому осмисленню найістотніших проблем

міжкультурної комунікації, засвоєнню необхідних форм та методів науково-практичної діяльності, розвитку творчого мислення.

Завдання пропонуються у формі написання творчої роботи (есе), яка має вирізнятися, з одного боку, концептуальним характером, а з іншого, – оригінальним авторським підходом до теми. Насамперед, на високу оцінку може претендувати робота, яка містить власний погляд на розглядану проблему, відзначається логічністю і переконливістю аргументації, знанням першоджерел, зв'язком із сучасними культурними реаліями.

Робота повинна містити план, обґрунтування вибору теми, концептуальні висновки і список використаної літератури. Орієнтовний обсяг такої роботи – 10 - 15 сторінок.

Орієнтовна тематика ІНДЗ

1. Комунікативна парадигма в сучасній філософії культури: основні принципи і загальна характеристика.
2. Комунікативний дискурс і проблема діалогу культур.
3. Міжкультурна комунікація як спосіб суб'єкт-суб'єктного спілкування.
4. Основні моделі комунікації.
5. Теорія міжкультурної комунікації Е.Холла.
6. Теорія мовленнєвої акомодатії Г.Гайліса.
7. Теорія «обличчя» С.Тінг-Тумі.
8. Теорія мовних кодів Дж.Філіпсена.
9. Проблеми міжкультурної комунікації в концепції Ю.Габермаса.
10. Буття як спілкування в екзистенційній філософії М.Бубера.
11. Проблема знаку, значення, сенсу і розуміння в комунікативній філософії.
12. Проблема полілінійності в розвитку культури.
13. Проблема множинності культур у філософській концепції М.Бахтіна.
14. Феномен аккультурації (культурної адаптації). Стратегії аккультурації.
15. Мультикультуралізм і соціокультурний плюралізм: проблема визначення понять.
16. Ідентичність і іншість: проблема соціокультурної самоідентифікації.
17. Проблема багатолінійності культурного процесу (О.Шпенглер, А.Тойнбі, П.Сорокін, Д.Ліхачов, Л.Гумільов).
18. Різновиди регіональної типології культури та проблеми культурно-політичного регіоналізму.
19. Українська соціокультурна ситуація. Проблеми національно-культурного відродження.
20. Українська культура в добу постколоніалізму та проблеми національно-культурного поступу.
21. Міжкультурна комунікація як спосіб суб'єкт-суб'єктного спілкування.
22. Культурний шок: його позитивні та негативні наслідки.
23. Толерантність як спосіб реалізації діалогу культур. Межі толерантності.
24. Значення двомовності та багатомовності для розвитку мультикультурного суспільства і проблеми державної мови в Україні.
25. Конституційно-правові гарантії етнокультурної, конфесійної та гендерної рівності громадян України.
26. Проблеми транскордонної співпраці на Європейському континенті.
27. Міжнародне культурне співробітництво в контексті транскордонної співпраці
28. Основні етапи розвитку стратегії транскордонної співпраці Волинської області та суміжних прикордонних території Польщі та Білорусі.
29. Культурні осередки Волині в контексті транскордонної співпраці та єврорегіональної взаємодії.

30. Особливості новочасного трактування проблем толерантності та культурного визнання за творами Дж. Локка ("Два трактати про врядування").
31. Класичне розуміння ролі національного чинника в історії культури за працею Й.Гердера "Ідеї до філософії історії людства"
32. Діалогічне розуміння культури в екзистенціалізмі М.Бубера ("Я і Ти").
33. Порівняльний аналіз ідей цілісності культурного буття у вченні Е.Фромма та в екзистенціалізмі М.Бубера.
34. Поняття "націоналізму" та "культурної ідентичності" у працях Е.Сміта.
35. Проблеми ідентичності, автентичності та визнання у праці Ч.Тейлора "Етика автентичності".
36. Концепцію толерантності / терпимості М.Уолцера та межі толерантності.
37. Ліберальне розуміння мультикультуралізму в працях В.Кимліки.
38. Постмодерне розуміння понять "ідентичність" та "іншість" на прикладі твору Ю.Кристевої "Самі собі чужі".
39. Сучасне розуміння мультикультуралізму та мультикультурної освіти в європейському вимірі (за творами А.Перотті та Д. де Ружмона)

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Відвідування занять студентами є обов'язковими, допускаються пропуски занять з поважних причин (хвороба студента, сімейні обставини тощо).

Теми пропущених занять повинні бути відпрацьовані студентом самостійно і здані викладачу у вигляді індивідуальних завдань. Якщо студент має вагомі причини, які не дозволяють йому систематично відвідувати заняття, він може перейти на вільний графік з дозволу декана факультету.

Політика щодо академічної доброчесності. Підготовані студентом індивідуальні завдання (*проблемні завдання, реферати, творчі роботи, есе*) мають продемонструвати поглиблене вивчення джерел, змістовність і глибину розкриття теми, творчий підхід і самостійність мислення, оригінальність висновків. За потреби студент може отримати консультацію у викладача у позааудиторний час. Студенти мають дотримуватись етичних норм академічної доброчесності та не допускати обману й академічного плагіату. Під академічним плагіатом розуміється оприлюднення (частково або повністю) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (цитування). подання робіт, які є не вашими особистими розробками, копіювання чужих ідей без відповідного цитування.

Політика щодо дедлайнів (крайній термін) та перескладання. Диференційований залік проводиться в терміни, визначені деканатом у 1-му семестрі. Студентам, що не з'явилися на диференційований залік з поважних причин дозволяється перескладання в інший термін, встановлений деканатом. Третя й остання спроба складання заліку відбувається за присутності комісії з трьох викладачів, яких визначає деканат, включаючи викладача, який викладав дисципліну.

Методи та засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль, завданням якого є перевірка студентами вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, вироблення навчальних та дослідницьких навичок, формування вміння самостійної роботи з філософськими текстами та спроможності їх

осмислення і інтерпретації; а також вироблення навичок письмової та усної самопрезентації.

Поточний контроль здійснюється за такими напрямками:

- ✓ контроль за систематичністю та активністю роботи на семінарських заняттях (усне та письмове опитування);
- ✓ контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять (індивідуальні співбесіди);
- ✓ контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді контрольних завдань;
- ✓ контроль за виконанням індивідуального навчально-дослідного завдання для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять.

Модульний контроль здійснюється у формі написання контрольних робіт. На модульну контрольну роботу виносяться питання, розглянуті під час вивчення змістового модуля на лекціях, семінарах і самостійно.

V. Підсумковий контроль

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль (max = 40 балів)						Модульний контроль (max = 60 балів)		Загальна кількіст балів
Модуль 1				Модуль 2		Модуль 3		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	8	30	30
4	8	4	4	4	8			
								100

**Максимальна кількість балів,
яку може отримати студент за види навчальних робіт:**

Семінарські заняття – (за роботу на одному занятті – 4 бали; у тому числі – відповідь на питання – 2-3 бали, доповнення – 1-2 бала) – 32 бали;

індивідуальне навчально-дослідне завдання – 8 балів;

модульна контрольна робота №1 – 30 балів;

модульна контрольна робота №2 – 30 балів.

Критерії оцінювання:

Семінарських занять:

- змістовність, глибина висвітлення проблеми;
- логічна послідовність викладу матеріалу;
- підкріплення викладу конкретними прикладами;
- власна точка зору на проблему;
- засвоєння категоріального апарату;
- опрацювання джерел з теми заняття;
- вміння зробити висновки, узагальнення;
- активна участь в обговоренні та дискусіях.

Самостійної та індивідуальної роботи (проблемні завдання, реферати, творчі роботи, індивідуальні науково-дослідні завдання):

- поглиблене вивчення джерел,
- опрацювання категоріального апарату;
- актуальність та складність обраної проблеми;
- змістовність, глибина розкриття теми;
- опрацювання літератури: кількісні і якісні параметри;
- творчий підхід, самостійність мислення.

Повне й глибоке змістовне розкриття питань по темі оцінюється 3 балами; достатній рівень розкриття – 2,5 балами; часткове розкриття питання у відповіді, або ґрунтовне доповнення – 2 балами; поверхнєве й неповне розкриття питання у відповіді, або звичайне, але суттєве доповнення – 1-1,5 бала; якщо зміст теми зовсім не розкрито у відповіді, або доповненні – 0 балів.

Формою підсумкового контролю є екзамен, у випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може добрати бали, виконавши певний вид індивідуальних завдань (наприклад, перездати якусь тему, написавши підсумковий реферат, есе тощо). На екзамен виносяться основні питання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література

- 1.Абрамович С.Т. Культурологія: Навчальний посібник.- К.: Кондор, 2005.- 352 с.
- 2.Андерсон Б. Уявлені спільноти: Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К.: Критика, 2001. – 271 с.
- 3.Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: [монографія] —Ужгород: Ліра, 2009. –520с. (Серія "Євроінтеграція: український вимір". Вип.13).
- 4.Баканурський А.Г. Культурологія: Навчальний посібник.- К.: ВД «Професіонал», 2004.- 208 с.
- 5.Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці?: Матеріали міжнар.круглого столу... - Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002. – 180с.
- 6.Бессонова М. Канада – США та Україна – Росія: Спроба порівняльного аналізу // Розвиток демократії в Україні: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К.: Центр освітніх ініціатив, 2001. – 793 с. – С.15-27.
- 7.Бондарук С. Діалог і полікультурність: досвід релігійного миротворництва у США

1980 – х через десятиліття // Науковий вісник Волинського державного університету: Серія: Філософія, соціологія, культура”. – Луцьк, 1996.- С.43-46

8.Бондарук С. Мультикультуралізм: когнітивні аспекти визначення // Науковий вісник СНУ. Філософські науки. – № 13 (397). – Луцьк, 2019. – С.20–26.

9.Бондарук С. Полікультурність у Канаді – 20 років проб і помилок // Сучасність.- К., 1996.- Ч.3-4.- С.171- 175.

10. Бондарук С.О. Досвід західних демократій та мультикультурний розвиток в Україні // Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: Матеріали II міжнародної наукової конференції. – К.: Ай Бі, 2003. – 729 с. – С.115-125.

11. Бондарук С.О. Мультикультуралізм в демократичному суспільстві і проблема вибору освітньо-виховної парадигми в Україні // Філософія освіти ХХІ століття: проблеми і перспективи: Методол.семінар, 22 лист. 2000 р. Зб.наук.праць. — К.: Знання, 2000. — 520 с. — С.403-406.

12. Бондарук С.О. Мультикультуралізм в демократичному суспільстві: ліберальні свободи, рівноцінність культур і проблема визнання // Розвиток демократії в Україні: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К.: Центр освітніх ініціатив, 2001. – 793 с. – С.28-39.

13. Бондарук С.О. Парадокси мультикультуралізму: ліберальні свободи, рівноцінність культур і проблема визнання // Науковий вісник Волинського державного університету: Серія: Філософські науки”.- Луцьк, 1999. - №11. – С.97-103.

14. Бондарук С.О. Полікультурний розвиток в Україні: Проблеми і перспективи // Науковий вісник Волинського державного університету: Серія: "Філософські науки”.- Луцьк, 1997.- №9. - С.44-48.

15. Бондарук С.О. Сучасна Україна і Захід: моделі мультикультурного розвитку і наші перспективи // Україна -- НАТО: Стратегічне партнерство. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. -- Луцьк:Надстир'я, 2001. -- 360 с. -- С.133-141.

16. Бондарук С.О., Бондарук С.Д. Національна культура в контексті становлення планетарної свідомості // Гуманізація національної освіти України: Здобутки, проблеми, пошуки / Мат-ли наук. конф.- Луцьк, 1993.-С.23-31.

17. Бубер М. Два образа веры. – М., 1995. – 427 с.

18. Воропай Т.С. Національна ідентичність як теоретична і практична проблема // Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: Матеріали II міжнародної наукової конференції. – К.: Ай Бі, 2003. – 729 с. – С.125-135.

19. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: Дослідження категорії громадянське суспільство. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.

20. Гатальська С.М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 328 с. – С.239-320.

21. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. - М., 1977.

22. Гончарук Т.В. Культурологія: Навчальн посібник.- Тернопіль, 2004.

23. Гриффин Э. Коммуникация: Теории и практики. – Х.: Гуманитарный центр, 2015. – 688 с.

24. Енциклопедія постмодерну. – К.: Основи, 2003. – 503 с.

25. Журженко Т. Мовна політика в сучасній Україні // Розвиток демократії в Україні: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К.: Центр освітніх ініціатив, 2001. – 793 с. – С.39-50.

26. Зинченко В. Г., Зусман В.Г., Кирнозе З.И. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме. – М., 2007. – 224 с.

27. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин. – Харків: Центр освітніх ініціатив, 2001. – 176 с.

28. Конституція України. – К. : Велес, 2006. – 48 с.

29. Корженівський А.С., Смолінський В.І. Культурологія: Навчальн посібник - Кам'янець-Подільський, 2001.
30. Кормич Л.І., Богоцький В.В. Культурологія: Підручник для ВНЗ.- Х., 2002.
31. Косташ М. Євроцентричність: нотатки стосовно метафор місця (стаття, авт.пер. з англ. С.Бондарук) // Сучасність.- К., 1995.- Ч.3.- С.102-104.
32. Кравець М.С. Культурологія: підручник.- Львів: Новий світ – 2000, - 2008.
33. Крістева Ю. Самі собі чужі. – К.: Основи, 2004. – 262 с.
34. Крос К., Гакст Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: перспективи конкуренції. – К.: Основи, 2000. – 142 с.
35. Культурология. XX век. Словарь. – СПб.: Университетская книга, 1997. – 640 с.
36. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. / За ред. І.І. Тюрменко.- К., 2005.
37. Левин К. Разрешение социальных конфликтов. – СПб.: Речь, 2000. – 408 с.
38. Лібералізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – Х+1126 с.
39. Лок Дж. Два трактати про врядування. – К.: Основи, 2001. – 265 с.
40. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К.: Довіра; Генеза, 1996. – 942 с.
41. Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / Под ред. В.С.Малахова и В.А.Тишкова. – М.: РАН, 2002. – 356 с.
42. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ.навч.закладів / Авт.колектив: М.Бессонова, О.Бірюков, С.Бондарук та ін. – К.: вид-во "Ай Бі", 2002. – 684 с. – С.58-66, 387-388, 568-600, 637-669.
43. Основи філософії культури: Словник /Н.Г.Джинчарадзе та ін.. – К., 2005.
44. Особа і суспільство: Підручник для 10 кл./ Р.А.Арцишевський, С.О.Бондарук, В.І.Бортников та ін. – К.; Ірпінь: Перун, 1997. – 352 с. – Розд.3, §22/
45. Павленко О.П. Культурологія. Посібник. – К., 2006.
46. Перотті А. Виступ на захист полікультурності. – Львів: Кальварія, 2001. – 128 с.
47. Петрусенко В.Л., Савельєв В.П., Повторєва С.М. Культурологія: Навч. посібник.- Львів: «Магнолія 2006», 2007.
48. Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія: Навч. посібник.- Київ: Центр навчальної літератури, 2005.
49. Ружмон Д. де, Європа у грі. Шанс Європи. Відкритий лист до європейців. – Львів: Літопис, 1998. – 278 с.
50. Рябошапко Л.І. Права національних меншин в Україні: Законодавство і практика (1991-2000) // Розвиток демократії в Україні: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К.: Центр освітніх ініціатив, 2001. – 793 с. – С.87-96.
51. Саблина С. Г. Коммуникация и общественные связи: Западные теории, методология, практика: Уч. пос. – М., 2008. – 204 с.
52. Ситниченко Л.А. Першоджерела комунікативної філософії. – К.,1996.
53. Славутич Яр. У вирі багатокультурності: Спогади учасника.– Едмонтон: Славута, 1988.– 244 с.
54. Сміт Е. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – 223 с.
55. Сміт Е.Д. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. – К.: К.І.С., 2004. – 170 с.
56. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К. : Либідь, 1996. – 384 с.
57. Тейлор Ч. Джерела себе. – К.: Дух і літера, 2005. – 696 с.
58. Тейлор Ч. Етика автентичності. – К.: Дух і літера, 2002. – 128 с.
59. Термінологічний словник з культурології.- К.: МАУП, 2004.
60. Транскордонне співробітництво: Посібник / Мікула Н.А., Толкованов В.В. – Київ, видавництво «Крамар», 2011, 259 с.

61. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / За заг.ред. І.В. Артйомова. – Ужгород: МПП «Гражда», 2012. – 520 с.
62. Тюрменко І.І. Культурологія: Навчальний посібник.- К.: ЦУЛ, 2005.- 368 с.
63. Уолцер М. О терпимости. – М.: Идея-пресс, 2000. – 160 с.
64. Філософський словник. - К., 1986.
65. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность: Лекции и интервью. – М.,1992.
66. Хабермас Ю. Понятие индивидуальности // О человеческом в человеке. – М.: Политиздат, 1991. – С.195-206.
67. http://groups.google.com/group/political-communication3133/browse_thread/thread
68. International Journal of CulturalPolicy // <http://www.informaworld.com>